

Två unga demokratier¹

LENNART WEIBULL
SÖREN HOLMBERG

Åren kring 1990 innebar stora förändringar i världens politiska geografi. En utveckling mot demokrati blev synbar i alla världsdelar. I Östeuropa kollapsade statskommunismen, i Latinamerika förstärktes demokratin i många före detta militärdiktaturer och i Afrika luckrades enpartisystemen upp. Demokratiseringsprocessen präglades inte sällan av eufori. Berlinmurens fall blev i Europa en symbol för den pågående förändringen. I andra världsdelar förekom andra symboler, t ex de sk galna mödrarnas demonstrationer framför regeringspalatset i Buenos Aires.

Huvudriktningen i utvecklingen var ett demokratiskt system av västerländskt snitt. De centrala kraven kretsade kring demokratiska samhällsinstitutioner, flerpartisystem och en fri politisk debatt. Länder i Västeuropa och USA betraktades som förebilder. Samtidigt var startpunkten för demokratiseringsprocessen mycket olika mellan enskilda länder. Vissa utvecklades från ett statskommunistiskt styre, andra hade sin bakgrund i kolonialism eller i militärdiktaturer med högerinriktning. Det skapade naturligt nog olika villkor för framväxten av ett demokratiskt samhälle.

Detta är bakgrunden till ett nytt delprojekt inom SOM-institutet. Ursprunget är BALTICOM, ett av Kungliga Vetenskapsakademien finansierat forskningsprojekt i syfte att belysa förändringar i människors omvärldsbild i Sverige och Östersjöregionen. I fokus för intresset var de baltiska staterna, särskilt Estland (Rosengren och Weibull, 1990, 1994; Weibull och Rosengren, 1992, 1993). Arbetet inom BALTICOM-projektet födde idén att också inkludera länder som genomgår en demokratiseringsprocess utifrån en annorlunda startposition än de baltiska. Valet har fallit på Uruguay, ett land som från mitten av 1970-talet till slutet av 1980-talet var en militärdiktatur. Planer finns att också utvidga projektet genom att inkludera något afrikanskt land finns också (Weibull och Holmberg, 1994).

I centrum för varje demokratiseringsprojekt står förtroendeuppbyggnad för demokratins och samhällets institutioner. Den kanske mest avgörande av alla demokratiska institutioner är flerpartisystemet och möjligheten till fria val. I denna första något trevande analys är syftet att redovisa jämförande data från Estland och Uruguay. Vi kommer att koncentrera oss på medborgarnas förtroende för samhällsinstitutionerna och på hur partisystemen fungerar på väljarnivå. Resultaten kommer att jämföras med motsvarande svenska mönster, där Sverige får representera en stabil demokrati av västerländskt snitt¹.

Två små riken

Estland är det minsta av de baltiska staterna med ca 1,6 miljoner invånare. Av dessa bor närmare en tredjedel i huvudstaden Tallinn. Landet utropades som självständig republik 1918 efter att under närmare tusen år ha haft olika utländska herrar - danskar, tyskar, svenskar och ryssar. Självständigheten blev inte lång. År 1940 inlemmades Estland i Sovjetunionen som en följd av den s k Ribbentrop-pakten. Efter det tyska nederlaget 1944 behöll Sovjetunionen makten och en omfattande förryskning inleddes (Estland, 1993; Høyer et al, 1993).

Situationen i Estland påverkades mycket klart av perestrojkan. Våren 1988 bildades den s k folkfronten för perestrojkan. Estlands suveränitetsförklaring kom i november samma år. De första demokratiska valen genomfördes våren 1990. Vid folkomröstningen året därpå ställde sig nästan 80 procent bakom kravet på återupprättandet av landets självständighet. Estland erkändes som nation av de flesta länder under hösten 1991 och blev i november medlem av FN (Kivirähk, 1991; Estland, 1993).

Utmärkande för dagens Estland är att det inom landet bor en mycket stor rysktalande minoritet (närmare 35 procent av befolkningen), som i många avseenden inte är inlemmad i det estniska samhället. Huvuddelen är formellt inte medborgare i Estland. De har sina egna tidningar och följer rysk TV. Den ryska minoriteten är koncentrerad till Tallinn och till den nordöstra delen av landet (Estonian Media Book, 1995).

Det estniska politiska systemet är präglat av en stor partisplittring (Lobjakas, 1991, 1992). Vid valet i mars 1995 ställde ett trettiotal partier upp. Det finns dock ett relativt långtgående samarbete mellan olika partier i valallianser. Vid valet 1995 förekom sju sådana, medan nio partier stod utanför partiallianserna. Även om det finns vissa rötter i mellankrigstidens partisystem är det typiska för Estland att det rör sig om en demokratisk nystart, där ett nytt partisystem är under utveckling.

De tre största partigrupperingarna i 1995 års val var den högerinriktade alliansen mellan koalitionspartiet och ett antal bondepartier, reformpartiet (ett frihetligt parti med en klar marknadsliberal prägel) och centerpartiet (ett mittenparti). Dessa tre, varav de två sistnämnda står utanför de politiska allianserna, fick tillsammans drygt 60 procent av rösterna. Valalliansen av två ryska partier med namnet 'Vårt hem är Estland' fick sex procent (EMOR, 1995).

Även om det inte saknas likheter skiljer sig *Uruguay* på ett grundläggande sätt från Estland. Det gäller inte minst det politiska systemet, som har en stark tradition tillbaka till seklets början i Uruguay. Landet har ca 3 miljoner invånare. Det utmärks av en mycket stark skillnad mellan stad och land, särskilt mellan huvudstaden Montevideo, där hälften av invånarna bor, och landsbygden (Weibull, 1988; 1989; Uruguay, 1994).

Landets formella namn är Republiken öster om floden Uruguay. Området var ursprungligen en del av den spanska provinsen La Plata, men blev efter flera års krig självständigt 1825, sedan det bl a utkämpat ett frihetskrig mot den betydligt större grannen Argentina. Närheten till de stora staterna Argentina och Brasilien präglar Uruguay, som traditionellt har varit ett jordbruks- och handelsland (Uruguay, 1991; Langby, 1983; Jilmstad och Littorin, 1994).

Sedan lång tid har det funnits två stora partier i Uruguay - de röda och de vita eller Colorado respektive Blanco; det senare formellt kallat Nacional. Blanco var länge landsbygdspartiet som utgick från de jordägande, medan Colorado var det mera liberala stadspartiet. Colorado låg under 1910-talet bakom olika slag av socialliberala reformer, t ex pension och socialförsäkring - i en amerikansk översikt beskrivet som 'socialism' (World Almanac, 1995). Senare uppkom även en mera all-

mänliberal flygel. Partido Nacional, det tidigare vita partiet har idag tre huvudfraktioner, varav en allmänliberal och en närmast socialliberal (Weibull, 1989, 1995; Uruguay, 1994; Jilmstad och Littorin, 1995).

Partierna Colorado och Blanco har växlat vid makten. Uruguay upplevde från 1930-talet och framåt mycket goda år. Det talades inte sällan under 1950-talet om Sydamerikas Schweiz och landet utmärktes av att vara en modern välfärdsstat med betydande offentliga åtaganden. Under 1960-talet gick dock luften ur ekonomin. Problemen ledde till olika slags statliga restriktioner, vilket i sin tur möttes av terrorhandlingar. År 1973 accepterade den dåvarande presidenten att militären fick ta över ett visst ansvar för landet; militärdiktatur infördes 1976. I början av 1980-talet minskade militärens makt något och ett civilt styre infördes på nytt 1985. Det första helt demokratiska valet hölls 1989 (Langby, 1983; Uruguay, 1991).

Motståndet mot diktaturen blev grunden för en tredje politisk kraft i Uruguay; den vänsterinriktade Breda fronten (Frente Amplio). Fronten har likheter med 1920- och 1930-talens folkfronter i Europa. Inom den förenas socialister, kommunister, kristdemokrater och andra inte huvudsakligen partipolitiska grupperingar. Många av partiets sympatisörer är intellektuella, men det finns också arbetarorganisationer och stadsdelsföreningar. Fronten har sin tyngdpunkt i Montevideo, där man fick den lokala makten i valet 1989. Vid valet i december 1994 gick fronten fram under namnet Encuentra Progresistas (Weibull, 1995).

Vid sidan av dessa tre huvudgrupper tillkom vid valet 1989 ett nytt block med namnet Nueva Espacio, Det nya fältet. Inom det rymdes två grupper som av olika skäl valt att lämna Breda fronten. Det är rimligt att betrakta Nueva Espacio som ett vänster-mittenblock.

De fyra huvudkrafterna i uruguayansk politik är mera politiska block än partier. Visserligen måste medborgarna rösta på något av blocken, men genom valsedelns anger de även vilken partigruppering inom blocket som föredras. I valrörelsen framträder flera huvudkandidater inom varje parti.

Utgången av valet 1994 var in i det sista helt oviss. De tre stora parti-grupperna fick till slut omkring 30 procent var. Colorado kom att få

majoritet med endast ett par procents marginal och avlöste därmed Blancopartiet, som haft makten sedan 1989.

Uruguay skiljer sig således från Estland genom att ha en politisk tradition som förefaller ha överlevt det dryga decenniet av militär-diktatur. Den front som kämpat mot diktaturen kom i den nya demokratin att utvecklas till en tredje politisk kraft. Detta är en klar skillnad mot folkfronten i Estland, som dels var mycket bredare och samlade i stort sett alla ester mot sovjetstyret, dels helt splittrades upp i små partier i det första fria valet. Bakom denna skillnad ligger givetvis det faktum att diktaturen i Uruguay var nationell, medan den i Estland var påtvingad utifrån.

Förtroendet för samhällsinstitutioner

Ett demokratiskt samhälle grundas i hög grad på ömsesidigt förtroende mellan medborgare, liksom mellan medborgare och samhällsinstitutioner. Ett auktoritärt samhälle präglas snarast av medborgarnas misstro mot myndigheter och andra statsorgan, särskilt mot verksamheter som används repressivt, t ex polis, militär och massmedier. Förtroendet för samhällsorganen i en demokrati varierar naturligtvis mellan olika människor och kan växla över tid, men en demokratisk utveckling kräver att medborgarna åtminstone i princip sluter upp kring demokratiskt tillsatta organ, eller att det i varje fall inte råder en förhärskande misstro mot statsfunktionerna.

När våra förtroendestudier genomfördes 1994 var det i Estland fyra år sedan demokratin återupprättades, i Uruguay fem år - eller möjligen åtta, beroende på hur man räknar. Frågan är vilket förtroende medborgarna i Estland och Uruguay hade för ett antal centrala samhällsinstitutioner. En jämförelse med motsvarande data för förtroendemätningar i Sverige ger resultaten relief.

Jämförelser mellan medborgarbedömningar i olika länder rymmer givetvis en rad problem. Det kan gälla både formuleringar av frågor, skalor och svarsalternativ. När det gäller Uruguay och Sverige råder en tämligen acceptabel jämförbarhet, låt vara att några alternativ av olika skäl inte är exakt lika. När det gäller Estland är skalan helt annorlunda vilket gör direkta nivåjämförelser mycket svåra. Den

torde dock hålla för en jämförande rangordning, som visserligen haltar något genom att en del alternativ som förekom i studierna i Uruguay och Sverige (sjukvård och banker) inte fanns med i den estniska undersökningen. Det är mot denna bakgrund tabell 1 skall läsas. Tabellen redovisar för varje land institutionerna rangordnade efter det av medborgarna uppgivna förtroendet.

Mönstren i svaren uppvisar vissa grundläggande likheter. Om vi begränsar oss till direkt jämförbara institutioner åtnjuter skolan och televisionen högt förtroende i samtliga tre länder - etta respektive tvåa i Estland och Uruguay; tvåa och trea i Sverige. Domstolarna finns i mitten medan de fackliga organisationerna ligger i botten på förtroendet i alla tre länderna. Esterna i Estland och uruguayanarna liknar också varandra, men skiljer sig från svenskarna, genom att sätta kyrkan relativt högt och polisen relativt lågt.

Med tanke på landets sentida historia är det knappast överraskande att krigsmakten kommer lågt i Uruguay; mera anmärkningsvärt är kanske att regeringen och parlamentet har ännu lägre förtroende.

Tabell 1 Medborgarnas förtroende för ett urval samhällsinstitutioner i Estland, Uruguay och Sverige: rangordning efter andel som hyser åtminstone ganska stort förtroende för respektive institution, 1994

	Estland (ester)	Uruguay	Sverige
	1. Televisionen	1. Skolan	1. Sjukvården
	2. Skolan	2. Bankerna	2. Polisen
	3. Dagspressen	3. Radio/TV*	3. Grundskolan
	4. Kyrkan	4. Sjukvården**	4. Radio/TV
	5. Armén	5. Kyrkan	Domstolarna
	6. Parlamentet	6. Domstolarna	6. Försvaret
	7. Domstolarna	7. Polisen	Regeringen
	Regeringen	8. Dagspressen	8. Riksdagen
	9. Polisen	9. Krigsmakten	9. Kyrkan
	10. Facket	10. Regeringen	10. Dagspressen
		11. Facket	11. Bankerna
		12. Parlamentet	12. Facket
Antal personer:	1987	810	1702

*) innefattar genomsnittet för radio och TV, vars fördelningar visade sig vara närmast identiska; **) avser offentlig sjukvård (se tabell B1).

Kommentar: Den exakta ordalydelsen på frågorna och svarsalternativen för varje land redovisas i tabell B1 i appendix. Beträffande Estland redovisas en sammanvägning av två undersökningar; i ingen av dem ställdes frågor om förtroendet för sjukvård och banker.

Dagspressens starka ställning i Estland har en trolig bakgrund i att den intar en markerad självständighet i förhållande till de politiska partierna; i både Uruguay och Sverige finns en tradition av partipress som troligen påverkar förtroendet i negativ riktning.

Så långt har jämförelsen gällt rangordningar, inte absoluta nivåer i medborgarnas förtroende. Sådana är knappast möjliga att göra, utom möjligen beträffande andelen som har en låg tilltro till institutionerna. I Estland ligger den i genomsnitt på ca 45 procent - i Uruguay på ca 35 och i Sverige på ca 20 procent. I samtliga länder finns det således ett slags grundläggande tilltro till systemet, men skillnaderna mellan länderna är stora och går i förväntad riktning.

I Estland är misstron till facket och polisen störst (ca 75 procent) och lägst till skolan (ca 15 procent). Misstron är något under 50 procent för parlamentet, men över 50 procent för regeringen och domstolarna. För Uruguay gäller också att misstron mot parlamentet är något under 50 procent, medan den för fack, regering och krigsmakt är över 50 procent. I ljuset av demokratiseringsprocessen i Uruguay är det intressant att de fackliga organisationerna sedan 1986 kontinuerligt tappat i förtroende bland medborgarna. Före 1989 var en övervikt av medborgarna positiva till facket, därefter är majoriteten negativ (El Observador Económico, 1993-01-05 och 1993-01-06).

De allmänna mönstren i medborgarförtroendet i Estland och Uruguay bekräftar den förväntade bilden. När det gäller Estland bör tillfogas att ryssarna genomgående uppvisar en något större misstro mot samtliga institutioner än esterna (jfr Rosimannus 1991; 1992).

Partisystemet

Ett grunddrag i varje demokratiskt system är partiets fria tävlan om medborgarnas stöd. Sedan demokratiseringen har ett flerpartisystem utvecklats i både Estland och Uruguay. I den estniska varianten är partierna många och små, även om de delvis samverkar i politiska allianser. I Uruguay är partigrupperingarna i och för sig också relativt många, men de samverkar traditionellt inom lättidentifierade partiblock.

Ett grundläggande sätt att avläsa det demokratiskt-politiska tillståndet i ett land är att studera människors politiska intresse och identifikation med existerande politiska partier. Ett demokratiskt samhälle har svårt att överleva om inte medborgarna intresserar sig för politiken och sympatiserar mer än tillfälligt med partierna.

Också när det gäller politiskt intresse och partiövertygelse är det svårt att nå någon exakt jämförbarhet mellan våra tre länder. I tabell 2 redovisas hur frågorna är ställda i de enskilda länderna samt vilka skalor som tillämpats.

Tabell 2 Uppgivet politiskt intresse och uppgiven partiövertygelse i Estland, Uruguay och Sverige 1994 (procent)

ESTLAND (ester): *Hur intresserad är Ni av politik?*

	Mycket intresserad	Delvis intresserad	Inte särskilt intresserad	Inte alls intresserad	Vet ej	Summa procent	Antal personer
Alla	11	56	24	9	0	100	629
Kön:							
Män	12	58	20	9	0	100	289
Kvinnor	9	55	27	8	1	100	340
Ålder:							
16-24 år	4	57	30	10	-	100	105
25-34 år	6	56	29	9	1	100	110
35-49 år	13	59	22	6	0	100	166
50-64 år	15	56	19	9	1	100	171
65-74 år	10	52	24	12	1	100	76

Kommentar: Undersökningen i Estland genomfördes i januari 1995. År 1993 genomfördes en studie med en delvis annan frågeformulering och skala: I allmänhet, hur stort intresse har Ni för sådant som händer i politiken? En hel del 14%, något 50%, inte mycket 22%, inget 14% (Rose och Maley, 1994). Som framgår skiljer sig inte fördelningarna anmärkningsvärt åt.

Tabell 2 Forts.

URUGUAY: *En general, a Ud. le interesa la política?*

	Le inter- esa mucho	Le interesa bastante	No le inter- esa especial- mente	No le interesa	No con- testa	Summa procent	Antal personer
Alla	19	29	27	24	1	100	810
Kön:							
Män	20	35	23	21	1	100	327
Kvinnor	19	25	30	26	1	100	474
Ålder:							
15 - 29	12	32	26	29	1	100	179
30 - 44	23	29	27	21	-	100	252
45 - 59	18	27	30	25	-	100	212
60 +	19	28	27	25	1	100	143
Utbildning:							
Låg	9	23	28	38	2	100	121
Medellåg	12	27	32	29	0	100	309
Medelhög	21	31	28	19	1	100	218
Hög	38	37	15	11	1	102	152

Kommentar: I december 1992 genomfördes en studie med en annan skala. Den gav följande utfall: mucho 10 procent, bastante 23 procent, poco 33 procent, nada 33 procent, no informa 1 procent (El Observador Economico 1993-01-27). Andelen intresserade är lägre än i den hösten 1994 ställda frågan. I en anslutande artikel kommenterades studien med att "bara tio procent" är intresserade av politik.

SVERIGE: *Hur pass intresserad är Du i allmänhet av politik?*

	Mycket intres- serad	Ganska intres- serad	Inte sär- skilt int- resserad	Inte alls intres- serad	Ej svar	Summa procent	Antal personer
Alla	11	47	35	7	1	100	1702
Kön:							
Män	16	50	28	5	1	100	834
Kvinnor	7	44	40	80	1	100	860
Ålder:							
15 - 29	6	41	39	12	2	100	413
30 - 44	12	47	35	6	1	101	596
45 - 59	13	51	31	5	1	101	383
60 - 80	15	50	28	5	1	99	383
Utbildning:							
Låg	9	42	39	10	1	101	650
Medel	9	47	37	5	2	100	523
Hög	18	56	21	4	1	100	405

Hälften till en klar majoritet av svarspersonerna i samtliga tre länder uppger sig vara mycket eller ganska intresserade av politik. Andelen är lägst i Uruguay (48 procent) och högst i Estland (67 procent). Skillnaderna torde till viss del hänga samman med vilken skala som tillämpats; i Uruguay är t ex ytterpunkten 'no le interesa' klart mindre krävande att acceptera för den som är ljust intresserad än alternativet 'inte alls intresserad' som i de estniska och svenska undersökningarna.

När det gäller strukturen i det politiska intresset gäller i samtliga länder att män uppger sig vara mer intresserade av politik än kvinnor. I alla länder är de yngsta minst intresserade. Mellan Uruguay och Sverige finns det även möjlighet att studera sambandet med utbildning. För båda länderna gäller att högutbildade ligger över genomsnittet när det gäller politiskt intresse. I Uruguay är sambandet mellan uppgifvet politiskt intresse och utbildning mycket starkt.

De stora politiska förändringarna i Estland och Uruguay har i hög grad kommit att bestämma medborgarnas politiska intresse. I Estland visar tidsserien att det politiska intresset bland ester under den kritiska perioden 1989/90 var uppe på hela 90 procent (andelen mycket eller ganska intresserade). Under 1991 var det fortfarande ca 75 procent för att under 1992/93 falla till omkring 50 procent (EMOR, 1992). De högre siffrorna under hösten 1994 (64 procent) och i januari 1995 kan förklaras av det förestående valet.

Bland ryssar i Estland är det uppgivna politiska intresset klart lägre. Andelen politiskt intresserade följer visserligen i det närmaste samma utvecklingsförlopp som för esterna men är omkring 15 procentenheter lägre - i januari 1995 var det uppgivna politiska intresset bland ryssarna 51 procent, jämfört med 67 procent bland esterna. Endast i mars 1991, då spänningen mellan Sovjetunionen och de baltiska staterna var som störst, och det kom till incidenter i Lettland och Litauen, var det ett lika stort upp gifvet politiskt intresse bland ryssar som bland ester.

När det gäller Uruguay noteras en uppgång i det uppgivna politiska intresset mellan 1992 och 1994. Mycket talar för att denna förändring orsakats av den elektorala cykeln. Valrörelsen inför valet i Uruguay den 4 december 1994 hade redan kommit i gång i oktober, då vår undersökning genomfördes. Det tycks framför allt vara bland de äldre som det politiska intresset hade gått upp. (El Observador Economico 1993-01-27).

En annan viktig aspekt på medborgarnas förhållande till det politiska systemet är partiövertygelsen. Med partiövertygelse menas den grad av engagemang medborgarna känner för det parti de sympatiserar med. Frågorna om partiövertygelsen skiljer sig mycket åt mellan undersökningarna och en direkt jämförelse är svår. I Estland har en enkel ja/nej-fråga tillämpats, i Uruguay en tregradig skala med ett explicit vet-inte alternativ och i Sverige också en tregradig skala men utan ett explicit vet-inte alternativ.

Utfallen blir mycket olika. I Estland är det få som betraktar sig som övertygade anhängare av något parti, i Uruguay och Sverige är andelen betydligt högre. Skillnaderna är så stora att de knappast kan förklaras enbart av frågetekniken. Det förefaller troligt att differensen även reflekterar skillnaden mellan två länder med gamla partissystem och ett med många nya, delvis svårbedömda partier. Mycket tyder emellertid på att frågan som den är ställd i Estland underskattar graden av partiövertygelse i jämförelse med de andra två länderna (jfr anmärkningen till de estniska siffrorna under tabell 3). En rimlig tolkning av resultaten är dock att länderna kan rangordnas Uruguay-Sverige-Estland när det gäller den genomsnittliga graden av partiövertygelse. Uruguays placering före Sverige kan tyckas förvånande. Men resultaten blir desamma om vi istället för att basera jämförelsen på de något osäkra mätningarna av partiövertygelse utgår ifrån mer exakt jämförbara siffror för graden av partiidentifikation. Vi har ställt den traditionella partiidentifikationsfrågan i Uruguay och resultatet blev 43 procent starkt övertygade partianhängare, 16 procent svagt övertygade, 24 procent med enbart partipreferens och 17 procent utan någon partisympati.

Vi får gå tillbaka till 1950-talet i Sverige för att hitta så höga siffror som 43 procent starkt övertygade partianhängare (Holmberg, 1981; 1984). Grad av partiidentifikation har sjunkit mycket klart i Sverige under senare årtionden. Vid senaste valet 1994 var det endast 24 procent av de svenska väljarna som angav att de var starkt övertygade partianhängare (andelen svagt övertygade var 23 procent, andelen med enbart preferens 41 procent och andelen utan partisympati 12 procent)³.

Tabell 3 Uppgiven partiövertygelse i Estland, Uruguay och Sverige 1994 (procent)

ESTLAND (ester): *Betraktar Ni er själv som anhängare av något parti eller någon politisk grupp i Estland?*

	Ja	Nej	Vet inte	Summa procent	Antal personer
Alla	22	72	6	100	629
Kön:					
Män	27	69	3	99	289
Kvinnor	18	74	7	99	340
Ålder:					
16 - 24	17	78	5	100	105
25 - 34	21	76	3	100	110
35 - 49	21	73	6	100	166
50 - 64	25	66	8	99	171
64 - 74	29	68	2	99	76

Kommentar: Undersökningen i Estland genomfördes i januari 1995. År 1993 genomfördes en studie med en delvis annan fråga och skala. Den frågan ställdes som en uppföljning till en partisympatifråga: Hur nära detta parti anser Du Dig ligga? Mycket nära 6%, Något nära 35%, Inte särskilt nära 31%, Inget parti 28% (Rose och Maley, 1994).

URUGUAY: *Algunas personas son simpatizantes fuertemente convencidos de su partido. Otras non estén tan convencidas. Ud. en particular, en que situación se encuentra? (Frågan ställd efter partisympatifrågan)*

	Fuertemente convencido	Non tan convencido	Non sabe/ no contesta	Summa procent	Antal personer
Alla	45	38	17	100	810
Kön:					
Män	53	31	16	100	327
Kvinnor	41	42	17	100	474
Ålder:					
15 - 29	40	43	17	100	179
30 - 44	39	43	18	100	252
45 - 49	48	33	19	100	212
60 +	57	29	14	100	143
Utbildning:					
Låg	46	31	23	100	121
Medel	41	40	19	100	309
Medel	45	40	15	100	218
Hög	55	35	10	100	152

Kommentar: I Uruguay-SOM ställdes också en mer traditionell fråga om parti-identifikationen: Se sabe que muchos personas se consideran simpatizantes de un partido político determinado. Pero otras no tienen simpatías hacia ninguno de los partidos. Ud. se considera simpatizante del partido colorado, blanco, frente-amplista, nuevaespacista o de otro partido? O no tiene simpatías por ningún partido? Denna ställdes utan någon föregående partisympatifråga och gav följande utfall: Si, se considera simpatizante de determinado partido 59%, Si, pero dudosa 11%, No ninguno 26%, No sabe/no contesta 3%.

Tabell 3 Uppgiven partiövertygelse i Estland, Uruguay och Sverige 1994 (procent)**SVERIGE:** *Anser Du Dig vara en övertygad anhängare av detta parti? (Frågan ställd efter en partisympatifråga)*

	Ja, mycket övertygad	Ja, något övertygad	Nej	Summa procent	Antal personer
Alla	28	42	30	100	1702
Kön:					
Män	28	42	30	100	834
Kvinnor	27	42	31	100	860
Ålder:					
15 - 29	20	37	43	100	413
30 - 44	24	44	32	100	596
45 - 59	27	48	25	100	383
60 - 80	46	38	11	95	300
Utbildning:					
Låg	37	42	21	100	650
Medel	22	40	38	100	523
Hög	20	44	36	100	405

Kommentar: I de svenska valundersökningarna ställs en fråga som nära överensstämmer med den som nämns i anslutning till siffrorna för Uruguay ovan. Den lyder: Många känner sig som anhängare av ett bestämt politiskt parti. Men det finns ju också många som inte har någon sådan inställning till något av partierna. Brukar Du betrakta Dig som t ex folkpartist, socialdemokrat, moderat, centerpartist, vänsterpartist, miljöpartist, kds:are eller nydemokrat. Eller har Du inte någon sådan inställning till något av partierna? Utfallet i valundersökningen 1994 var här: Ja, betraktar mig som anhängare av ett bestämt parti 47 procent, vet inte/tveksam 4 procent, nej, betraktar mig icke som anhängare av något parti 49 procent, vill inte svara 0 procent.

I fråga om strukturen i svaren återkommer i alla länder en mycket tydlig ålderskillnad. Andelen partiövertygade ökar klart med ålder. I Estland och Uruguay finns också en markerad könsskillnad; män uppger i större utsträckning att de är övertygade partianhängare än kvinnor. I Sverige finns ingen sådan tendens.

När det gäller utbildning och partiövertygelse kan vi iaktta en intressant skillnad mellan Sverige och Uruguay. I Sverige minskar övertygelsen med ökad utbildning; i Uruguay ökar partiövertygelsen med ökad utbildning.

Vänster-högerpositioner

Ideologier är ett sätt att förpacka och förenkla komplexa idéer. Partier likväl som väljare behöver sammanfattande begrepp för att kunna kommunicera. Den mest använda ideologiska förenklingen i västerländska demokratier är den klassiska vänster-högeruppdelningen med rötter ända tillbaka till franska revolutionen. Frågan är i vilken utsträckning vår västerländska vänster-högerskala också fungerar som ideologiskt sorteringsredskap bland väljare i Estland och Uruguay.

I Uruguay och Sverige ställdes hösten 1994 i stort sett likalydande frågor. I båda fallen visades svarspersonerna en skala; i Uruguay gick skalan mellan 1 och 10; i Sverige mellan 0 och 10; till skillnad från Uruguay har den svenska således en naturlig mittpunkt (5). Någon direkt jämförelse med Estland är inte möjlig, eftersom den där tillgängliga frågan avser en femgradig skala.

Det är uppenbart att vänster-högerskalan fungerat både i Uruguay och Sverige. Nästan 90 procent av svarspersonerna har kunnat ange en egen position. Strukturen i svaren är i stort densamma i båda länderna. Kvinnor och lågutbildade har generellt svårare att placera in sig på skalan. I Sverige gäller detta även för äldre, medan någon sådan tendens inte finns i Uruguay. Att vänster-högerskalan fungerar som ett raster för politiska bedömningar i Uruguay bekräftas av att den ofta används i opinionsjournalistiken (jfr *El Observador Economico*, 1993-01-13).

Åsiktsfördelningen är tämligen jämn över hela skalan både i Uruguay och Sverige. Det är dock tydligt att man i Uruguay placerar sig något mera åt höger än i Sverige. Medelvärdet på skalan i Uruguay ligger nästan på mittvärdet (5.5), medan det i Sverige ligger något till vänster om mitten. Om vi tar de tre skalstegen längst åt vänster respektive åt höger är fördelningen i Uruguay 19 procent vänster mot 23 procent höger jämfört med 20 procent vänster och 15 procent höger i Sverige. Jämförelser över tid i Uruguay visar att människors självplacering på vänster-högerskalan har varit nästan helt stabil sedan 1988 (*El Observador Economico*, 1993-01-13).

Tabell 4 Vänster-högerpositioner i Uruguay och Sverige 1994 (procent)

URUGUAY: *Finalmente, en qué lugar de la escala se ubicaría Ud?*

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Summa procent	Medel- värde	Antal svar	Andel inget svar	Antal svar
	Extrema izquierda				Ni izq/ ni der		Extrema derecha								
Alla	5	4	10	10	31	9	8	10	3	10	100	5,55	723	11	810
Kön:															
Män	6	4	9	10	26	11	7	3	4	9	99	5,62	296	9	327
Kvinnor	4	5	10	10	33	8	9	8	3	10	100	5,51	419	12	474
Ålder:															
15-29	7	6	14	10	30	11	8	7	2	4	99	4,92	161	10	179
30-49	4	4	12	14	35	6	9	6	4	5	99	5,17	230	9	252
50-64	3	7	7	7	29	9	7	14	2	15	100	5,94	183	14	212
65-80	7	2	5	6	24	12	11	14	5	15	101	6,20	131	8	143
Utbildning:															
Lågutb	2	3	4	3	24	11	11	15	7	21	101	6,81	103	15	121
Medellåg	9	5	7	8	28	9	10	9	5	11	101	5,57	266	14	309
Medelhög	2	4	8	14	41	11	7	8	1	5	101	5,36	200	8	218
Hög	5	4	22	12	27	7	6	10	2	5	100	4,94	146	4	152

SVERIGE: *Man brukar ju ibland tänka sig att partierna kan ordnas från vänster till höger efter politisk inställning. Var någonstans skulle du vilja placera dig själv?*

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Summa procent	Medel- värde	Antal svar	inget svar	Antal svar
	Långt till vänster		Varken vänster eller höger						Långt till höger							
Alla	4	5	11	10	11	25	9	9	9	3	3	99	4,78	1491	13	1704
Kön:																
Män	4	5	11	9	12	22	10	10	10	3	3	99	4,85	752	10	835
Kvinnor	4	6	11	10	10	27	9	8	8	4	3	100	4,69	735	15	861
Ålder:																
15-29	5	5	12	10	11	23	7	8	12	4	3	100	4,74	366	12	414
30-49	3	5	13	11	12	23	10	10	8	2	3	100	4,72	530	11	596
50-64	4	4	6	8	14	28	11	10	8	4	2	99	4,94	339	12	384
65-80	6	7	11	10	7	25	7	6	9	5	6	99	4,75	247	18	300
Utbildning:																
Låg	7	8	11	11	11	30	6	5	4	3	4	100	4,32	540	17	650
Medel	3	6	10	10	10	25	10	9	12	4	2	101	4,73	463	12	523
Hög	2	2	11	7	12	18	12	15	12	4	4	99	5,33	377	7	405

Strukturen i svaren uppvisar både likheter och skillnader. Likheten är att kvinnor i både Uruguay och Sverige placerar sig något till vänster om männen. I Uruguay finns det ett klart samband mellan ideologisk självklassificering och ålder - ju äldre desto mera åt höger, något som inte finns i Sverige. Den stora skillnaden gäller emellertid i fråga om utbildning. Här är mönstren omvända. I Uruguay ökar vänsterorienteringen med utbildning, medan den minskar i Sverige.

Det skilda utfallet för utbildning är detsamma som iaktogs tidigare när det gällde grad av partiövertygelse. Med ökande utbildning i Uruguay ökar sannolikheten för att vara både övertygad om sitt parti och att vara åt vänster. I Sverige är det tvärtom. Ju högre utbildning, desto lägre grad av partiövertygelse och desto mer åt höger.

Möjligen rör vi här vid en av de mest grundläggande systemskillnaderna mellan de två länderna. I Uruguay betyder vänster i första hand att vara liberal, kritisk, ung och modern. Man tenderar att bo i Montevideo och sympatisera med Frente Amplio; bland dem som anser sig ligga längst till vänster är andelen sympatisörer med Breda fronten över 80 procent. I Sverige betyder vänster istället att vara socialdemokrat eller vänsterpartist. Det finns härvidlag inte någon anknytning till stad eller land och det har knappast något med modernitet att göra och ger inte utslag efter ålder. Den bild av vänster-höger som framträder i Uruguay rymmer intressant nog vissa likheter med vad som var tidigt svenskt 1900-tal, då liberalerna var vänster tillsammans med en ung socialdemokrati och stadslivet var framtiden i jämförelse med en gammaldags landsbygd.

Vänster-högeråsiikt har i Estland undersökts med en femgradig verbal skala. Det visar sig att ca 85 procent kan klassificera sin politiska orientering efter skalan. Mönstret är som det svenska: kvinnor och äldre har större svårigheter än män och yngre.

Det som dock särskiljer esterna är att de i betydligt högre grad placerar sig till höger än till vänster om mitten - 45 procent höger mot 8 procent vänster. Motsvarande fördelning på samma fråga i Sverige 1994 är tvärtom 30 procent höger mot 39 procent vänster. Skillnader mellan olika gruppers vänster-högerpositioner är mycket små i Estland. Den huvudsakliga slutsatsen är att så gott som inga ester uppfattar vänster som ett politiskt alternativ.

Tabell 5 Vänster-högerpositioner (femgradig skala) i Estland och Sverige 1994 (procent)

ESTLAND (ester): *Traditionellt brukar politiska åsikter placeras på en höger-vänsterskala. Var skulle du placera dig själv?*

	Helt till vänster	Ganska mycket till vänster	Varken vänster eller höger	Ganska mycket till höger	Helt till höger	Summa procent	Antal personer	Andel inget svar	Antal svar
Alla	1	7	47	33	12	100	535	15	629
Kön:									
Män	2	7	44	34	14	101	263	9	289
Kvinnor	1	8	51	31	9	100	272	20	340
Ålder:									
16 - 24	-	6	46	41	6	99	87	17	105
25 - 34	1	7	42	34	15	99	97	12	110
34 - 49	2	6	47	33	12	100	149	10	166
50 - 64	1	10	54	29	7	101	144	16	171
65 - 74	4	5	44	26	22	101	59	22	76

SVERIGE: *Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerskala. Var någonstans skulle Du placera Dig själv på en sådan vänster- högerskala?*

	Klart till vänster	Något till vänster	Varken vänster eller höger	Något till höger	Klart till höger	Summa procent	Antal personer	Andel inget svar	Antal svar
Alla	13	26	31	21	9	100	1659	3	1702
Kön:									
Män	12	27	29	23	9	100	821	2	834
Kvinnor	14	25	34	19	8	100	830	4	830
Ålder:									
15 - 29	13	29	31	23	6	101	403	2	413
30 - 49	13	26	42	23	6	100	585	2	596
50 - 64	9	25	35	22	9	100	373	3	383
65 - 80	18	22	29	22	9	100	289	4	300

Resultatet från Estland är föga överraskande med tanke på landets historia under de senaste femtio åren. Det finns möjligen en svag tendens att andelen med vänsterorientering ökat något över tid bland esterna - från 4 till 7 procent mellan 1992 och 1995.

Särskilt intressant i Estland är naturligtvis hur ryssarna bedömer sig efter vänster-högerskalan. Resultaten visar att de har svårt att använda skalan. Närmare 25 procent saknar uppfattning - före 1993 var andelarna t o m omkring 40 procent eller över. Ryssarna är dock något mera benägna än esterna att placera sig till vänster om mitten; andelen som gör det var i januari 1995 22 procent mot 8 procent bland esterna. Av ryssarna placerar sig 58 procent i mitten och 20 procent åt höger.

En viktig indikator på vänster-högerdimensionens betydelse är också människors förmåga och vilja att utnyttja den när de bedömer partiernas politiska positioner. För Uruguay och Sverige visar det sig inte vara några problem. Huvuddelen av svarspersonerna i Uruguay kan på ett meningsfullt sätt placera in partiblocken i landet. Av de tre stora blocken är det bara ett som distinkt placeras åt vänster på skalan: Frente Amplio som drygt 70 procent uppfattar ligga till vänster om mitten. Både Colorado och Blanco betraktas som 'högerpartier' - nästan 60 procent placerar båda till höger om mitten. Nueva Espacio placeras på mitten med dragning åt vänster.

Att de två stora gamla partierna i Uruguay placeras till höger bekräftar bilden av högerorienteringen som ett uttryck för både traditionalism och för egentlig högerpolitik. Inom Colorado och Blanco finns både social-liberala och liberala grupperingar; det gemensamma för båda partierna är dock att de känns gammaldags och till sin uppbyggnad har svårt att svara mot nyare strömningar i det uruguayanska samhället.

Slutsatser

Syftet med denna artikel har varit att redovisa de första analyserna från ett nytt komparativt projekt som drivs av SOM-institutet. Tanken med projektet är att i ett empiriskt perspektiv kunna belysa demokratiseringsutvecklingen i små länder med det gemensamma draget att de efter en kortare eller längre period av auktoritärt styre har övergått till ett demokratiskt system av västerländskt snitt.

Medborgarnas förtroende för olika samhällsinstitutioner, politiskt intresse och partiövertygelse samt egenplacering på vänster-höger-skalan har undersökts för Estland och Uruguay, två små länder som sedan 1980-talet håller på att utveckla politisk demokrati. På samtliga punkter har resultaten jämförts med motsvarande data från den gamla demokratin Sverige.

Vissa resultat visar att Uruguay genom en lång tradition av partipolitik och en relativt kort period av auktoritärt styre något mer liknar Sverige än vad Estland gör. Estlands nya politiska system utmärks än så länge av ett mycket fragmentariserat och instabilt partisystem.

Noter

1. Undersökningen i Uruguay genomfördes på uppdrag av SOM-institutet av undersökningsföretaget Equipos Consultores i Montevideo. Frågorna översattes av Alejandro Lerena, Instituto de la Comunicación y Desarrollo (ICD) och överfördes till undersökningsbar form av Juan da Rosa på Equipos. Urvalet bygger på kvota av personer i åldern över 18 år, jämnt fördelade mellan Montevideo och landsorten. Det anses vara lätt av få personer att ställa upp i undersökningar av detta slag. Av undersökningstekniska skäl är den renodlade landsbygden dock något underrepresenterad.

De redovisade resultaten från Estland är inte hämtade från någon av SOM-institutet initierad undersökning. De har istället erhållits av undersökningsinstitutet Estonian Market and Opinion Research (EMOR) i Tallinn inom ramen för BALTICOM-projektets samarbete med detta. Data kommer från EMOR:s löpande opinionsanalyser.

Vi är skyldiga många personer ett stort tack för möjligheten att genomföra denna jämförande i analys. I Uruguay vill vi särskilt tacka Alejandro Lerena, ICD, samt Juanda Rosa och Cesar Aguillar, Equipos. I Estland går vårt tack till Juhan Kivirähk, EMOR, och Margó Veskimägi, Baltic Media Facts.

2. För en detaljerad jämförelse hänvisas till tabell B1 som bilaga till artikeln. I denna redovisas frågeformuleringar och skalor samt svarsalternativ så exakt som möjligt; för Uruguay även på spanska. Den estniska undersökningen är genomförd av undersökningsföretaget EMOR som ett led i en annan komparativ studie, initierad av professor Richard Rose, University of Strathclyde. För uppgifter om den svenska situationen hänvisas till Maria Elliots kapitel i föreliggande volym.
3. Uppgiften om svenska väljares partiidentifikation har hämtats från 1994 års valundersökning, se vidare Gilljam och Holmberg (1993).

Referenser

- EMOR (1991, 1992) Survey of Values in Estonia. Estonian Market and Opinion Research Centre, Tallinn
- Estland* (1993). Länder i fickformat nr 555, Utrikespolitiska institutet, Stockholm
- Baltic Media Book 1995* (1995). Published by Baltic Media Facts. Tallin
- Gilljam, Mikael, Holmberg, Sören (1993) *Väljarna inför 90-talet*. Stockholm, Norstedts
- Holmberg, Sören (1981) *Svenska väljare*. Stockholm, Publica
- Holmberg, Sören (1984) *Väljare i förändring*. Stockholm, Publica
- Holmberg, Sören, Gilljam, Mikael (1987) *Väljare och val i Sverige*. Stockholm, Bonniers
- Høyer, Svennik, Lauk, Epp, Vihalemm, Peter (1993) *Towards a Civic Society: The Baltic Media's Long Road to Freedom*. Perspectives on History, Ethnicity and Journalism. Tartu, Baltic Association for Media Research
- Jilmstad, Lars, Littorin, Sven Otto (1994) *Fallet Uruguay. Från kris till uppgivenhet*. Stockholm, Timbro
- Kivirähk, Juhan (1991) From the singing revolution to the referendum of independence. *EMOR-Reports* Vol 1, No 1
- Langby, Elisabeth (1983) *Vinter i välfärdslandet*. Stockholm, SNS
- Lauristin, Marju, Vihalemm, Peeter (1990) *Way of Life and Mass Media Use in Present-day Estonia*. Department of Journalism, University of Tartu.
- Lobjakas, Ahto (1991) Emerging multiparty system and public opinion in Estonia 1989-1991. I *EMOR-Reports* Vol 1, No 1
- Lobjakas, Ahto (1992) *Six Years of Political Pluralism in Estonia*. I *EMOR-Reports* Vol 2, No 4
- El Observador Económico*, dagstining i Montevideo
- Rose, Richard, Maley, William (1994) *Nationalities in the Baltic States*. A Survey Study. Glasgow, University of Strathclyde
- Rosengren, Karl Erik, Weibull, Lennart (1990) *A Research Proposal Concerning Changing Values in The Baltic Area*. Projektansökan till Kungliga vetenskapsakademien
- Rosengren, Karl Erik, Weibull, Lennart (1994) Inre kartor, och yttre. I Holmberg, S, Weibull, L (red) *Vägval*. SOM-institutet, Göteborgs universitet
- Rosimannus, Rain (1991) State - power and public confidence in Estonia 1985-1991. *EMOR-Reports* Vol 1, No 1

- Rosimannus, Rain (1992) Do the People Trust the Authorities. *EMOR-Reports* Vol 2, No 4
- Uruguay* (1994). Länder i fickformat. Utrikespolitiska institutet
- Weibull, Lennart (1988) *Rapport från en kontaktresa till Uruguay 10-22 april 1988*. Avdelningen för masskommunikation, Göteborgs universitet
- Weibull, Lennart (1989) *Rapport från en andra kontaktresa till Uruguay*. Om massmedier, utbildning och forskning i social kommunikation. Avdelningen för masskommunikation, Göteborgs universitet
- Weibull, Lennart (1994) *Kort reserapport Buenos Aires-Montevideo 18-28 november 1994*. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet
- Weibull, Lennart Holmberg, Sören (1995) *Political Communication in Young Democracies*. Ansökan till Sarec. SOM-institutet, Göteborgs universitet
- Weibull, Lennart, Rosengren, Karl Erik (1992) *Swedes' view of the world. A descriptive report from the two first BALTICOM surveys*. Avdelningen för medie- och kommunikationsvetenskap, Lunds universitet, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet
- Weibull, Lennart, Rosengren, Karl Erik (1993) Svenskarnas omvärldsuppfattning. I Holmberg, S, Weibull, L (red) *Perspektiv på krisen*. SOM-undersökningen 1992. Förvaltningshögskolan/Institutionen för journalistik och masskommunikation/ Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet
- Vihalemm, Triin (1992) *Estonians' Opinions on Foreign Countries*. Seminar Paper, Estonian Market and Opinion Research, Tallinn
- The World Almanac and Book of Facts 1995*. Mahwah, N.J., World Almanac

Tabell B1 Förtroende för olika samhällsinstitutioner i Estland, Uruguay och Sverige 1994.

ESTLAND: *Nu vill jag fråga er om några institutioner och organisationer, när det gäller dessa har ni mycket stort förtroende, ett ganska stort förtroende, inte särskilt förtroende eller inget förtroende alls för dem?*

Institution	Mycket stort förtroende	Ganska stort förtroende	Inte särskilt stort förtroende	Inget förtroende alls	Ej svar	Summa procent	Balansmått
Regeringen	3	37	48	9	3	100	-17
Parlamentet	4	43	33	10	-	100	+4
Försvaret	8	48	25	4	15	100	+27
Polisen	2	26	47	20	4	100	-43
Domstolarna	4	36	30	9	21	100	+1
Fackliga organisationer	3	23	17	17	39	100	-8
Dagspressen	5	67	20	3	5	100	+49
Radion	7	70	11	1	10	100	+65
TV	8	67	9	2	14	100	+64
Kyrkorna	20	42	11	6	21	100	+45

Kommentar: Data avser 1993. Vissa av dessa institutioner (i vissa fall med något annan formulering) och några andra finns även bedömda med en annan skala 1994 och ger då följande resultat:

	Förtroende:					Summa procent
	Mycket	Något	Litet	Inget	Vet ej	
Armén	7	62	16	4	11	100
Parlamentet	2	53	31	6	8	100
Kyrkan	17	51	12	5	15	100
Polisen	3	43	38	11	5	100
Fackliga org	3	32	24	19	32	100
Skolan	12	71	4	1	11	100
TV	7	77	10	1	4	100
Domstolarna	6	52	20	6	16	100

Tabell B1 Forts.

URUGUAY: *Qué confianza le merece a Ud. la forma en que las siguientes instituciones realizan su gestión?*

Institucion	Mucha	Bastante	Ni mucha, ni poca	Bastante poca	Muy poca	Ej svar	Summa procent	Balans- mått
El gobierno	5	18	23	22	31	1	100	-30
La policía	9	28	24	16	23	0	100	-2
La salud pública	10	36	26	16	10	2	100	+20
Las Fuerzas Armadas	10	20	25	13	27	5	100	-10
El parlamento	4	16	34	20	22	4	100	-12
Los bancos	10	40	28	9	10	3	100	+31
La prensa escrita	6	29	40	13	19	3	100	+3
La radio	10	39	35	9	4	3	100	+36
La televisión	10	39	34	11	5	1	100	+33
Los sindicatos	5	17	26	20	28	4	100	-26
Les grandes empresas	4	18	27	22	24	5	100	-24
La iglesia	17	28	22	11	20	7	100	+14
La enseñanza	14	40	25	12	8	1	100	+34
Los jueces	12	30	30	11	14	3	100	+17

Kommentar: Alternativen redovisas i samma ordning som de ställdes i frågan

Tabell B1 Forts.**SVERIGE:** *Hur stort förtroende har Du för det sätt på vilket följande institutioner sköter sitt arbete?*

Institution	Mycket stort förtroende	Ganska stort förtroende	Varken stort eller litet	Ganska litet förtroende	Mycket litet förtroende	Ej svar	Summa procent	Balansmätt
Regeringen	6	35	40	13	4	2	100	+24
Polisen	16	54	21	6	2	1	100	+62
Sjukvården	29	50	15	3	1	2	100	+75
Försvaret	9	31	41	12	4	3	100	+24
Riksdagen	5	35	41	12	4	3	100	+24
Bankerna	5	21	37	25	10	2	100	-9
Dagspressen	2	30	47	14	4	3	100	+14
De fackliga organisationerna	3	20	42	23	9	3	100	-9
Radio och TV	6	46	38	6	1	3	100	+45
Grundskolan	10	45	33	8	2	2	100	+45
Storföretagen	4	30	46	13	3	4	100	+18
Svenska kyrkan	7	27	42	14	8	2	100	+12
Domstolarna	10	41	30	11	5	3	100	+35

Kommentar: För vidare analys se Maria Elliots artikel i föreliggande volym.